

DOI: 10.31866/2410-1311.42.2023.293800
УДК 793.322:7.021.2]:[316.72:327.82(477)"364"

ПРОЄКТИ ДІЯЧІВ СУЧАСНОГО ТАНЦЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віктор Рубан

Аспірант,
Інститут проблем сучасного мистецтва,
Національна академія мистецтв України,
Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-7902-7411
e-mail: viktor.ruban@rpitp.com

Для цитування:

Рубан, В. (2023). Проєкти діячів сучасного танцю як інструмент культурної дипломатії України в умовах воєнного стану. *Питання культурології*, 42, 270–285. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293800>

Мета статті — представити та проаналізувати події і проєкти сучасного танцю України, що відбулися після початку повномасштабного вторгнення, в контексті культурної дипломатії, визначити їх культурно-історичний вплив, врахувавши інституційний вимір. *Результати дослідження*. Задokumentовано та репрезентовано різні форми міжнародної діяльності представників українського сучасного танцю, а також застосовано системно-структурний метод до огляду представлених кейсів, враховуючи інституційний аспект їхньої реалізації. На підставі компаративного аналізу окреслено їх культурно-історичний вплив у контексті культурної дипломатії України. *Наукова новизна* полягає в дослідженні культурного впливу актуальної мистецької діяльності діячів сучасного танцю України на процеси культурної дипломатії, а також виявленні ключової ролі локальних і міжнародних інституцій. *Висновки*. Серед розглянутих проєктів, ініційованих діячами сучасного танцю в межах титульних міжнародних подій, варто зазначити: Festival d'Avignon 2022 (Франція), Tanzmesse 2022 (Німеччина) та Edinburg Fringe Festival 2023 (Велика Британія). Проєкти, які відбулися в межах окреслених подій, були успішно представлені за підтримки та в співпраці з урядами цих країн, що є особливо значущим з огляду на те, що вони для України є країнами стратегічної важливості. Здійсненню ініціатив значною мірою сприяла солідарність партнерських інституцій незалежного сектору інших країн, і саме незалежний сектор в Україні здійснює успішну діяльність з популяризації сучасної української культури на міжнародному рівні. Подальше дослідження та порівняльний аналіз внеску діячів різних видів мистецтв до консолідації міжнародної підтримки дасть змогу окреслити прояви культурно-історичного впливу та допоможе значно доповнити розуміння ролі діяльності української культурної спільноти для держави.

Ключові слова: сучасний танець; танцювальний проєкт; перформативне мистецтво; культурна дипломатія; інституція

Вступ

Для ключових партнерів України в боротьбі за суверенітет і звільнення територій (країни ЄС і більшість членів НАТО) культура є важливою платформою для забезпечення сталого розвитку, діалогу в суспільстві, порозуміння та міжкультурної інтеграції. Представленість сучасного мистецтва, його візуальних форм, а також сучасного репертуару, актуальних сценічних практик перформативного мистецтва (сучасного танцю, театру, нового цирку, мистецтва перформансу тощо) є важливими для розуміння культури сучасної України за кордоном, створення позитивного іміджу та встановлення міжнародних відносин.

На жаль, переважна частина значущих незалежних низових ініціатив культурної дипломатії у сфері танцю і театру проходить поза увагою як українських ЗМІ, так і дослідників, хоча становить неабиякий інтерес для провідних ЗМІ Великої Британії, Франції та США. Вона також є предметом численних панельних дискусій і професійних обговорень найбільших інституцій сучасного танцю у світі.

Сьогодні в українському науковому дискурсі сучасний танець досліджується дуже мало і здебільшого в контексті аналізу процесів хореографічної культури чи сучасної культури загалом. Культурологічний і мистецтвознавчий аналіз фіксує переважно окремі феномени сучасного танцю чи загальні тенденції суто в межах мистецтва танцю або танцювальної культури. Водночас після початку повномасштабного вторгнення діяльність значної кількості представників українського сучасного танцю, які працюють на міжнародному рівні і відповідають на виклики сьогодення, відбувається не стільки у створенні нових вистав чи регулярної мистецької практики, а в площині культурної дипломатії.

Аналіз попередніх досліджень

Сучасний танець в Україні досі залишається малодослідженим явищем, а також висвітлюється з великою кількістю термінологічних перверсій і неточностей під назвами: контемпорарі, модерн, постмодерн, контемп тощо. Часто він розглядається в контексті стилів або технік, що суттєво звужує палітру його функціонування, тоді як закордонні дослідники присвячують вагомим монографіям концептуалізації та визначенню поняття сучасного танцю, як-от Ж. Арут (Arout, 1955) та Д. Фретард (Frétard, 2004), І. Жіно та М. Мікель (Ginot & Michel, 2002), які досліджують його в контексті культури танцю і розвитку танцювального мистецтва, або А. Лепекі (Lereski, 2006), який вивчає «політики» танцю і тілесність.

Серед наукових робіт, що розглядають теорію та історію розвитку сучасного танцю в Україні, окремі аспекти його функціонування, варто взяти до уваги праці таких українських мистецтвознавців і культурологів, як В. Пастух (1999), Д. Шариков (2010), М. Погребняк (2007; 2015), Н. Корисько (2015), Н. Чілікіна (2014), О. Чаус (2011), О. Хендрік (2017) та ін. Проте на сьогодні ще не було проведено ні комплексного аналізу наявних концептів сучасного танцю, ні огляду його актуального стану в Україні. Серед поодиноких спроб дослідження

взаємозв'язку хореографічного мистецтва зі світовою художньою культурою можна лише згадати колективні монографії 2020 року за редакцією О. Плахотнюка (2020). Але навіть у цій праці сучасний танець не виділяється в окреме дослідження.

Після початку повномасштабного вторгнення було здійснено кілька спроб висвітлити в медіа актуальну ситуацію сучасного танцю, серед яких варто зазначити розвідку однієї з провідних арткритиків, яка спеціалізується на висвітленні танцю у NY Times, — Джіа Курлас (Kourlas, 2022). Загалом огляду й аналізу преси стосовно висвітлення процесів, що відбуваються в сучасному танці України, варто присвятити окрему наукову розвідку. Проте важливо зазначити, що в цій статті ми зосередимось на висвітленні в міжнародних медіа сучасного танцю України та його представників, які стали активними учасниками культурної дипломатії України та моменту повномасштабного вторгнення. Вичерпний аналіз всієї діяльності представників сучасного танцю України в контексті широкої культурної дипломатії після початку повномасштабного вторгнення є предметом наукового дослідження. Для висвітлення розмаїття форм культурної дипломатії та їх аналізу буде представлено кейси культурної діяльності, розроблені автором статті — представником сучасного танцю.

У працях вітчизняних науковців здійснено спроби обґрунтування терміна «культурна дипломатія» та вивчення різноманітних аспектів цієї проблематики. Зокрема, висвітленню особливостей розвитку культурної дипломатії в сучасних умовах присвятили увагу М. Поплавська (2022), Г. Лучишин та А. Гончарук (2017), виявленню її місця і ролі у зовнішньополітичному напрямі діяльності України присвячено роботу І. Мусієнко (2015) та ін. У представленій статті можемо визначити культурну дипломатію як напрям зовнішньої політики та міжнародної діяльності, що здійснюється як державами, так і у співпраці з державними або приватними суб'єктами, у взаємодії з іншими державами, міжнародними організаціями та окремими особами з метою поширення культури країни за кордоном.

Попри широке застосування поняття «культурна дипломатія» в риториці і політичних діячів, і діячів культури та мистецтв, у теоретичному дискурсі це поняття досі не отримало належного висвітлення. Інституційний аспект у контексті сучасного танцю і культурної дипломатії, на жаль, не знайшов висвітлення у роботах науковців і дослідників-культурологів. В Україні здебільшого інституалізація спирається на засадничі визначення понять Д. Норта (Норт, 2000). Цей аспект розглядається і зустрічається переважно в контексті політичних та економічних досліджень, проблематизуючи і контекстуалізуючи застосування базових визначень до теоретичного дискурсу в Україні, наприклад, М. Кармазіною та О. Шурбованою (2006).

■ Мета статті

Мета статі — представити та проаналізувати події та проекти сучасного танцю України, що відбулися після початку повномасштабного вторгнення, в контексті культурної дипломатії, сформулювати їх культурно-історичний вплив, врахувавши інституційний вимір.

Результати дослідження

Після початку повномасштабного вторгнення стало очевидним, що війна, яка ведеться росією в Україні, є війною світоглядів, цінностей і культур — авторитарної тиранії проти демократії. У цій війні також очевидно є важливість стійкості нашої держави, швидкість і динамічний процес розвитку як у технологіях, пов'язаних з військовою справою, так і у гуманітарній сфері — особливо в освіті та педагогіці, культурі та мистецтві.

У 2014–2015 роках у межах ініціативи Асамблея діячів культури України та експертної групи «Культура в рамках Реанімаційного пакета реформ», в публічних обговореннях підкреслювалася важливість не тільки адвокації реформ задля зміни парадигми культури, але і важливість широкої культурної дипломатії безпосередньо діячами культури і мистецтв. Під час спільних обговорень, круглих столів, робочих зустрічей автор статті спільно з іншими діячами культури визначили та публічно представили (Ukraine Media Center, 2015) важливість зміни парадигми культури з «культури, яка обслуговує» ідеологію і потреби влади / партії / державного апарату / тощо, притаманної радянському періоду (яку не було переглянуто та змінено на державному рівні досі, з моменту здобуття Україною незалежності у 1991 році) на парадигму «державної культурної політики, що базується на принципах сталої підтримки та розвитку культурного процесу», як частини творення громадянського суспільства — обов'язкового складника розвинених демократичних країн.

Сучасний танець завжди твориться, відгукуєчись на потреби сьогодення, і його представники в усьому світі суттєво впливають на розвиток хореографічного мистецтва і культури загалом. Однак навчальні програми сучасного танцю в Україні, що здебільшого орієнтуються на вивчення виконавської майстерності, звужують сприйняття сучасного танцю в контексті формального підходу, зводячи його до категорії стилів і технік, проти сприйняття його як живої практики розвитку танцювальної та хореографічної культури.

Класична хореографія, як і народна сценічна, динамічно розвиваються, але є канонізованими видами хореографічного мистецтва. Проте загалом танець і хореографія — не надто усталений вид мистецтва, і сучасний танець, окрім розробки різних підходів до роботи тіла (технік), нової танцювальної лексики, нового репертуару вистав, методів композиції, дотичний також до пошуку нових форм роботи з актуалізованими темами та форматів взаємодії з глядачем тощо.

В Україні сучасний танець досі перебуває на етапі протоінституціоналізації. Ми не маємо інституцій (Кармазіна & Шурбована, 2006), тобто конкретних, визнаних державою підрозділів або агенцій, які опікуються саме сучасним танцем і розвитком хореографічного мистецтва загалом. Єдиними інституціями, представленими на державному рівні, що формалізують у контексті загальної культури танцю й мистецтва хореографії сучасний танець і сучасну хореографію, можна зазначити лише мистецькі заклади освіти. На жаль, державні заклади освіти хореографічного спрямування до 2022 року були переважно локально спрямованими та слабо включеними в загальноєвропейський академічний і мистецький хореографічний простір.

Нині ця ситуація поступово змінюється, проте сучасний танець України, його процеси та потреби репрезентують представники саме незалежного сектору: окремі митці, мистецькі групи, незалежні організації та інституції, зокрема танцювальні компанії, школи танцю, театри танцю, менеджери культури, продюсери, промоутери, продюсерські агенції, що працюють з танцем, фестивалі танцю, танцювальні резиденції, громадські та благодійні організації, які працюють у сфері перформативного мистецтва і сучасного танцю та ін. Вони мають найбільшу суб'єктність у контексті сучасного танцю України, визнану на міжнародному рівні. Серед найактивніших на міжнародному рівні варто особливо згадати: БО МБФ Імпульс Трансформація Платформа, ГО Платформа Сучасного Танцю, театр танцю «Plastilin», Apache Crew, Insha Dance Company, Hooligan Art Community, Ruban Production ITP, TanzLaboratorium та Totem Dance Theater.

У зв'язку з викликами, пов'язаними з великою війною, авторів статті — хореографу, режисерів та продюсеру сучасного танцю — доводиться взаємодіяти на регулярній основі із понад 3 500 діячами культури і мистецтв, представниками дипломатичних місій, мистецьких та культурних інституцій у 54 країнах. У 2022–2023 роках було взято участь у реалізації понад 140 проєктів, пов'язаних із консолідацією міжнародної спільноти на підтримку України. Серед наймасштабніших подій, окрім розглянутих нижче, варто згадати такі (у відповідній хронологічній послідовності): публічна зустріч «In Solidarity with the Ukrainian Performing Arts», організована Лігою незалежних театрів Нью-Йорку (США), спеціальна подія «EDN Encounter: Support for the Ukrainian Dance Community», присвячена пошуку шляхів підтримки діячам сучасного танцю України від European Dancehouse Network (Європейської мережі центрів танцю), що відбулася у м. Прага (Чехія), панельна дискусія «War and Violence — What Can Dance Do?» в рамках Танцконгресу 2022 у м. Майнц (Німеччина), відеоінтервенція в рамках спеціальної програми, присвяченої сучасному мистецтву України під час бієнале сучасного мистецтва Тайваню 2022 (Taiwanannual 2022) (Тайвань), подкаст «Мистецтво під час війни» (Art in times of war) з Полом Баргето (Paul Bargeto) та Ральфом Талмонтом (Ralph Talmont) на платформі Fireside (Art in a time of war, 2023) (Польща, США), закриті обговорення з командою Танцmesse 2022 (Tanzmesse 2022) у м. Дюссельдорф (Німеччина), з'їзд Європейського культурного парламенту 2022 (Europeal Cultural parliament) з фокусом — наслідки війни в Україні для світової культури в м. Каунас (Литва), спеціальне публічне обговорення з інтелектуалами та представниками уряду Великої Британії «Україна та дилеми дипломатії: чи має мир шанс?» («UKRAINE & THE DILEMMAS OF DIPLOMACY: GIVE PEACE A CHANCE?») в рамках фестивалю публічних дебатів Battle of ideas, сезон 2022 (Битва Ідей) у м. Лондон (Велика Британія), серія публічних зустрічей з митцями сучасного танцю та освітянами України на базі університету Ріверсайд (Riverside) у Каліфорнії (США) (Art in a Time of War, 2023), світового конгресу 2023, «Міжнародного Інституту Театру» (International Theater Institute) у м. Фуджайра (ОАЕ) (Олексюк, 2023), міжнародного симпозіуму технологічного мистецтва ISEA 2023 Symbiosis у м. Париж (Франція).

З минулого року автор статті як співзасновник і представник БО МБФ Імпульс Трансформація Платформа був на постійному зв'язку як з митцями, так

і з діячами танцю і театру, які залишилися в Україні. Завдяки мережі партнерів і впізнаваності до нашої команди зверталися за рекомендаціями, що допомогло започаткувати, зокрема, програму Фонд екстреної допомоги діячам перформативного мистецтва України (Рубан, 2022).

Комунікація з організаціями та інституціями як в Україні, так і з іноземними партнерами давала змогу постійно аналізувати активності та процеси, які відбуваються, і формувати їх для представлення іноземним колегам, представникам інституцій Європи та світу, а також аудиторіям міжнародних партнерів. Варто зазначити, що результати аналізу, як і результати цих процесів, про які йшлося на публічних і робочих зустрічах, вражали закордонних колег ґрунтовністю, інноваційністю та глибокою проактивною залученістю українських діячів танцю до суспільних і культурних процесів.

Неодноразово натхненні прикладами нашої діяльності та унікальних процесів колеги, для представлення актуальної української культури своїм партнерам та глядацьким аудиторіям, створювали окремі спеціальні події, фестивальні програми або навіть нові мистецькі проекти. Варто зазначити, що ці заходи мають особливу цінність з огляду на те, що були організовані в безпосередній співпраці і варті окремого розгляду.

У квітні 2022 року Ліга незалежних театрів Нью-Йорка організувала на знак підтримки велику онлайн-зустріч незалежної перформативної сцени м. Нью-Йорк з представниками танцю і театру з України для знайомства, під час якої очевидною стала абсолютна необізнаність наших колег із бурхливим культурним процесом, який відбувався та відбувається в Україні попри загрозу для життя і діяльності. Один з учасників цієї зустрічі Джозеф Родріґес (Joseph W. Rodriguez), очільник незалежної театральної компанії Playhouse Creatures, запропонував організувати спеціальну фестивальну програму «Голоси Спротиву» (Voices of Resistance, n.d.), щоб познайомити своїх глядачів і партнерів з українським мистецтвом танцю і театру в спільному кураторському рішенні. Під час триденної програми показів та обговорень були представлені шість відеовистав від п'яти незалежних організацій, що працюють із сучасним танцем і належать до найактивніших на міжнародному рівні.

З ініціативи американської сторони було організовано зустріч-розмову між митцями, діячами культури та політиками, до якої долучилася тогочасна очільниця Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти Галина Григоренко та очільниця Національного Центру імені Олександра Довженка Олена Гончарук. Така участь дала змогу їм не тільки спонукати до солідарності, але й представити потреби ширшого культурного середовища України незалежній сцені Нью-Йорка. У рамках фестивалю у місті Нью-Йорк перед публічною зустріччю відбулася також читка листування автора статті з всесвітньо відомою французькою хореографкою Матільд Моньє (Mathilde Monnier), яке розпочалося з перших днів повномасштабного вторгнення. В ньому автор статті описує маловідомі факти про культуру та історію України, які мали ключове значення для розуміння ситуації. Пояснення складних речей на простих прикладах з поточного життя автора дало змогу сприймати цю інформацію на дуже персональному рівні.

З огляду на високу цінність для розуміння, з ініціативи Матільд Монье, для поширення на широкий франкомовний загаль листування було опубліковано в незалежних виданнях LOKO та Mediapart (Hernandez, 2022). Публікація спричинила значний резонанс і високу хвилю солідарності діячів сцени незалежних і національних інституцій у Франції. Ця солідарність своєю чергою допомогла із залученням політичної та фінансової підтримки для термінової організації в межах одного з найбільших у світі фестивалів театру та танцю у м. Авіньйон у Франції двох дуже важливих у 2022 році подій: панельної дискусії «Криза і солідарність» («Crises et solidarités») (Onda, 2022) та фестивальної програми «Павільйони Майбутнього» («Pavillons du Futur») (*Pavillon Ukrainien*, n.d.) за особливого сприяння ONDA (Національного офісу дистрибуції мистецтв уряду Франції) та Міністерства культури Франції. ONDA на знак підтримки зробила панельну дискусію «Криза і солідарність» частиною щорічної презентації результатів своєї діяльності.

Захід було здійснено для привернення особливої уваги інституціям Франції до незалежної сцени театру і танцю, які отримують фінансування своєї програмної діяльності саме від ONDA. Ключовою була якісна підготовка цієї панелі з акцентом на особливе значення ситуації в Україні для культурних процесів у Європі, а також долучення до розмови представників інших країн з Близького Сходу та Африки для обговорення криз у світі та необхідності міжнародної солідарності діячів культури задля спільного долання наслідків. Фестивальна програма «Павільйони майбутнього» була ініційована нашими колегами — незалежною мистецькою інституцією La Manufacture, а саме Фредеріком Поті (Frédéric Poty) та Паскалем Кайзером (Pascal Keiser). Обговорювалася можливість створення такої програми ще восени 2021 року, але з огляду на те, що подібні заходи потрібно готувати за півтора-два роки до проведення (формування програми, пошук фінансування тощо), то до підготовки розглядався сезон 2023–2024.

Після початку повномасштабного вторгнення Фредерік Поті та Паскаль Кайзер прийняли рішення коштом бюджету власної інституції зробити таку програму вже у 2022 році та почали про це вести перемовини з Українським інститутом, залучивши театральну менеджерку Вероніку Скляріву до кураторської групи. Паралельна безпосередня комунікація з ONDA та підтримка з боку Асоціації національних хореографічних центрів допомогла отримати підтримку також Міністерства культури Франції для реалізації цього заходу. Це дало змогу вперше представити програму вистав сучасного театру і танцю України професійній міжнародній спільноті, презентувати два виставкові проекти, провести пітчінг-сесії, публічні розмови з українськими авторами та серію панельних дискусій про сучасний танець в Україні, український театр у контексті постколоніалізму, воєнну діяльність українського театру тощо. Але з погляду культурної дипломатії завдяки підтримці уряду Франції, окрім посадовців міністерства культури та ONDA, було проведено додаткову зустріч з делегацією очільників Французького Інституту у двадцяти країнах світу, які також перебували в Авіньйоні та взяли участь наживо у перформативній читці вистави «Крим п'ята ранку».

Наступною дуже важливою подією, яку варто проаналізувати, є онлайн-зустріч «Креативна Фабрика Думки» ("Creative Think Tank", 2023), присвячена

висвітленню застосування практик сучасного танцю до формування психоемоційної резильєнтності та до розширення прав і можливостей громадян. Програми психоемоційного відновлення Українців ініційовані або реалізовані автором спільно з іншими діячами сучасного танцю, зокрема Людмилою Мовою, Микитою та Аллою Кравченко, Таїсією Тимофєєвою, Ларисою Бабій та ін. (Васіна, б.д.; *У теробороні готують інструкторів*, 2022).

Ця спеціальна подія тривала близько 6 годин та об'єднала понад 50 учасників: танцівників, хореографів, культурних менеджерів, очільників наукових і культурних інституцій (державних і недержавних), розробників культурних політик та дослідників із таких країн, як Австрія, Бельгія, Німеччина, Румунія, Україна, Франція (Європа), Буркіна-Фасо, Ізраїль, Камерун, Намібія, ПАР (Африка), Сінгапур та Японія (Азія), Бразилія, Венесуела, Канада, Мексика та США (Південна та Північна Америка) і Австралія — усіх континентів.

Серед 18 ключових спікерів і організаторів було 4 представники сучасного танцю України (Антон Овчинников, Поліна Булат і Тамара Максименко, Віктор Рубан). Українські учасники мали особливий статус в рамках цієї події. Зокрема, автор цієї статті був серед ключових спікерів вступної частини заходу для представлення короткого огляду актуальних ініціатив і практик танцю, що застосовуються для підсилення психоемоційного здоров'я українців під час війни.

У межах фестивалю Euroscene Leipzig у листопаді 2022 відбулася спеціальна панельна дискусія «Танець під час війни» (*Dancing in times of war*, 2022), під час якої як найкращу міжнародну підтримку було запропоновано створювати можливості знайомства аудиторій інституцій з актуальною сценою України вже зараз. Серед присутніх на зустрічі були очільники Hellergau, інституції, де на початку ХХ ст. Еміль Жак-Далькрос започаткував Інститут музики та ритму, яка на сьогодні є однією з титульних мистецьких інституцій Німеччини. За місяць після цього заходу, у грудні, розпочалася підготовка спеціальної програми «Фестиваль незалежного мистецтва з України Nebenan / Поруч», який відбувся у м. Дрезден з 28 червня до 02 липня 2023 року (Nebenan/Поруч, 2023).

Програма містила покази і супровідні панельні дискусії із митцями, кураторами та дослідниками з України та Німеччини. Протягом фестивалю було представлено безпрецедентну кількість видів сучасного сценічного мистецтва України. Танець був представлений спільною роботою автора із хореографкою Світланою Олексюк «Броніслава Ніжинська. Танц-реконструкція», що була єдиною виставою, показаною в межах програми тричі (найбільше показів). У рамках активностей також проводився воркшоп про метод танц-реконструкції, публічне обговорення дотичних тем, зокрема щодо лакун у культурній пам'яті Європи, російської культури як культурної апропріації та важливості спільного переосмислення історії Європи мистецькими проектами та колабораціями.

Під час онлайн-зустрічі «Каталізуючі розмови» («Catalytic conversations») разом із Морэг Дейс (Morag Deyes) та Вольфгангом Хофманом (Wolfgang Hoffmann), організованою Національним Центром Танцю Шотландії DanceBase у м. Единбург (Dance Base Scotland, 2022), Марія Фалконер (Maria Falconer), одна з учасниць, поставила запитання: «Як ви танцюєте у зоні війни?», відповідь на яке призвела до проекту співпраці з Королівським об'єднанням фотогра-

фів Великої Британії. Автор статті спільно з фотомитцями професором Полом Гілом (Paul Hill) та Марією Фалконер під час їхніх двох візитів до України, залучивши до проєкту ще дев'ять діячів сучасного танцю України та одного аудіомитця, створили фото-відео проєкт «Танець у зоні війни» («How do you dance in the war zone?»).

Проєкт було вперше представлено на базі Національного Центру Танцю Шотландії DanceBase у місті Единбург (Велика Британія) в межах одного з найбільших у світі фестивалів перформативного мистецтва Edinburg Festival Fringe. Проєкт експонувався у серпні та вересні 2023 року та отримав медійність на шпальтах одного з провідних британських видань The Times (Schofield, 2023), представляючи українську культуру як проактивну та інноваційну. Частина світлин виставки увійде до жовтневої збірки найкращих фоторобіт 2023 року за відзнакою Королівського об'єднання фотографів Великої Британії і зовсім скоро буде опублікована онлайн для професійної спільноти на сайті (<https://rps.org/groups/contemporary/>).

Виставка, задокументувавши зріз того, що відбувається у сучасному танці в Україні, представила його міжнародній професійній спільноті, показуючи спектр залученості українських митців до актуальних процесів країни під час війни, запрошуючи до осмислення їх культурного впливу. Наразі проєкт готується до експозиції ще у трьох містах Великої Британії: Манчестері (квітень-травень 2024), Бірмінгемі (червень-липень 2024) та Лондоні (серпень-вересень 2024). В Україні цей проєкт із програмою супровідних заходів буде представлений у Львові в Палаці культури імені Гната Хоткевича (квітень-травень 2024) та у Києві на базі Національного художнього музею України (травень-червень 2024).

■ Висновки

Завдяки представленим кейсам і згаданим подіям можна зробити висновок, що основна організаційна взаємодія відбувалася у співпраці з інституціями таких країн Європи, як Велика Британія, Німеччина та Франція, також зі штатів Нью-Йорк і Каліфорнія США, але організовані заходи залучали прямо або опосередковано глядацькі аудиторії практично з усіх континентів. Основна взаємодія відбувалася завдяки онлайн-форматам. З двадцяти згаданих вище проєктів і подій десять відбувалися лише онлайн, решта десять були в гібридному форматі онлайн + офлайн. Лише дві події були виключно розмовними, решта ж були доповненням до відеопоказів і презентацій наживо. Основна тематика заходів була в контексті війни та спротиву діячів танцю, але перегляд та обговорення були пов'язані з усвідомленням представниками іноземних інституцій їхньої жадливо низької обізнаності про актуальну сцену сучасного танцю та перформативного мистецтва України.

Сучасний танець в Україні інституційно представлений на державному рівні лише профільними освітніми закладами, які не брали участь та не залучалися до реалізації жодного зі згаданих і незгаданих заходів. Департамент публічної дипломатії МЗС України і Міністерство культури та інформаційної політики також не брали участі в підготовці чи проведенні згаданих і незгаданих вище захо-

дів. Виключенням є лише Український інститут, який був співорганізатором «Павільйонів майбутнього» у м. Авінйон (Франція). Натомість з боку міжнародних партнерів в усіх без виключення проєктах інституції сфери культури державного чи принаймні муніципального рівня та їх представники були або співорганізаторами, або брали участь у заходах.

У зв'язку з відсутністю затвердженої стратегії культури України та культурної політики, через неузгодженість дій національних інститутів, що працюють у площині культурної дипломатії, їх зарегульованість та обмеженість у ресурсах на сьогодні саме незалежний сектор веде успішну діяльність з представлення та популяризації актуальної культури України за кордоном. Серед розглянутих реалізованих проєктів, ініційованих окремими митцями та незалежними діячами сучасного танцю, варто зазначити три події в межах титульних міжнародних подій: Festival d'Avignon 2022 (Франція), Tanzmesse 2022 (Німеччина) та Edinburg Fringe Festival 2023 (Велика Британія). Зазначені проєкти були успішно представлені за підтримки та у співпраці з урядами цих країн, що є особливо важливим з огляду на те, що вони для України є країнами стратегічної важливості.

У здійсненні цих та інших оглянутих ініціатив сьогодні значною мірою допомагає солідарність країн-партнерів і партнерських інституцій незалежного сектору, але для сталого розвитку міжнародних взаємин потрібна відповідна інституційна представленість сучасного танцю України на національному рівні та стала підтримка його розвитку. Попри ситуацію війни та обмеженості ресурсів нині саме незалежний сектор веде успішну діяльність з представлення та популяризації актуальної культури України за кордоном.

Через співпрацю з іноземними інституціями сучасного танцю стає очевидним, що представленість сучасного танцю в інституціях національного рівня (національні театри танцю, інститут музики і танцю, будинок танцю, хореографічні центри або центри розвитку хореографії тощо), наявність якісної культурної політики держави, в якій танець і театр посідають чільне місце, а також наявність прозорих механізмів забезпечення сталої фінансової підтримки і державного, і незалежного сектору, — роблять розвиток культури, поширення знань і культурних практик, а також діяльність з культурної дипломатії багатоманітними, потужними та плідними.

Українці мають неймовірний потенціал до самоорганізації і пошуку можливостей, але, на жаль, це працює в парадигмі «виживання». Для того, щоб бути сильною країною з сильною культурою, швидко відновлюватися й успішно розвиватися, — важливо відходити від «парадигми виживання» до «парадигми розвитку», реформуючи інституції, які не працюють, та розбудовуючи відповідні нові.

Яку роль у консолідації міжнародної підтримки після повномасштабного вторгнення відіграли саме культурні діячі танцю та театру, на сьогодні важко визначити, і цей огляд не є вичерпним або всеосяжним. Важливо надалі також детально досліджувати внесок у міжнародну консолідацію діячів різних видів мистецтва та зіставляти між собою, адже це допоможе глибше зрозуміти важливу роль діяльності культурної спільноти в контексті культурної дипломатії, національної безпеки, державотворення, інтеграційних процесів.

Список посилань

- Васіна, О. (б.д.). «*Це не "я художник, я так віжу"*». *Арттерапевт та хореограф Віктор Рубан про методи лікування творчістю*. Art Therapy Force. <https://artherapyforce.com.ua/resource/se-ne-ya-hudozhnik-ya-tak-vizhu-artterapevt-ta-horeograf-viktor-ruban-pro-metodi-likuvannya-tvorchistyu/>
- Кармазіна, М., & Шурбована, О. (2006). «Інститут» та «інституція»: проблема розрізнення понять. *Політичний менеджмент*, 4, 10–19.
- Корисько, Н. М. (2015). Хореографія як контемпоранне мистецтво. *Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, 101–105.
- Луцишин, Г., & Гончарук, А. (2017). Особливості розвитку культурної дипломатії в сучасних умовах. *Humanitarian vision*, 3(1), 25–30.
- Мусієнко, І. В. (2015, 25–26 грудня). Культурна дипломатія України в контексті проблем євроінтеграції та міжнародних економічних стосунків. В *Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи* [Матеріали конференції] (с. 118–121). Львівська фундація суспільних наук.
- Норт, Д. (2000). *Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки* (І. Дзюб, пер.). Основи.
- Олексюк, С. (2023). Українська театральна дипломатія у час війни: що ми втрачаємо і як цьому запобігти. *Критика*, 9–10, 22–25. <https://krytyka.com/ua/articles/ukrainska-teatralna-diplomatii-a-u-chas-viiny-shcho-my-vtrachaiemo-i-iaak-tsomu-zapobihty>
- Пастух, В. В. (1999). *Модерні хореографічні напрямки в Галичині (20-30-і роки ХХ століття)*. Знання.
- Плахотнюк, О. (Ред.). (2020). *Українське хореографічне мистецтво в контексті світової художньої культури (сучасний поліжанровий дискурс)*. Сполум.
- Погребняк, М. М. (2007). Танець «модерн» в Україні ХХ століття. В *Українська культура в контексті сучасних наукових досліджень та практичних реалій* [Матеріали конференції] (с. 99–103). Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв.
- Погребняк, М. М. (2015). *Танець «модерн» ХХ ст.: витоки, стильова типологія, панорама історичної ходи, еволюція*. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.
- Поплавська, М. В. (2022). Культурна дипломатія: трансформація дефініції поняття в контексті еволюції світової спільноти (1930-ті – початок 2020-х рр.). *Культура і сучасність*, 2, 30–35. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2022.270540>
- Рубан, В. (2022). *Заклик Солідарності і Підтримки*. Фонд екстренної допомоги діячам перформативного мистецтва в Україні. <https://www.uepaf.org.ua/ua/> Ukrainian Emergency Performing Arts Fund.
- У теробороні готують інструкторів першої психологічної допомоги*. (2022, 9 липня). ТСН. <https://tsn.ua/video/video-novini/u-teroboroni-gotyuyut-instruktoriv-pershoyi-psihologichnoyi-dopomogi.html>
- Хендрик, О. Ю. (2017). Поняття contemporary dance та композиції його хореографічного тексту. *Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 128–132.
- Чаус, О. О. (2011). Формування contemporary-dance на основі танцю модерн. *Мистецтвознавчі записки*, 19, 269–275.

- Чілікіна, Н. О. (2014). *Тілесні практики в сучасній хореографічній культурі* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Харківська державна академія культури].
- Шариков, Д. І. (2010). *Теорія, історія та практика сучасної хореографії. Генезис і класифікація сучасної хореографії - напрями, стилі, види*. [Монографія] Київський міжнародний університет.
- Arout, G. (1955). *La danse contemporaine*. F. Nathan.
- Art in a Time of War*. (2023, April 27). University of California Riverside. https://events.ucr.edu/event/art_in_a_time_of_war
- Bargetto, P., Talmont, R., & Ruban, V. (2022). *Art in a time of war*. Fireside. <https://firesidechat.com/artinatimeofwar>
- Creative think tank dance – tool of empowerment, strategy and motor for coping with crisis?* (2023, May 16). Tanz Bremen. <https://www.tanz-bremen.com/en/programm/creative-think-tank-english/>
- Dance Base Scotland. (2022, June 28). *Catalytic conversation | Morag Deyes, Wolfgang Hoffmann & Viktor Ruban* [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/724778573>
- Dancing in times of war*. (2022, November 12). Euro-scene Leipzig. <https://euro-scene.de/en/events/dancing-in-times-of-war/>
- Frétard, D. (2004). *Danse contemporaine. Danse et non-danse. Vingt-cinq ans d'histoires*. Cercle d'Art.
- Ginot, I., & Michel, M. (2002). *La Danse au XXème siècle*. Larousse.
- Hernandez, V. (2022, Avril 5). *Viktor Ruban : "Continuer à travailler fait partie de la résistance"*. Lokko magazine culture et innovation Montpellier. <https://www.lokko.fr/2022/04/05/viktor-ruban-beaucoup-dartistes-russes-prennent-conscience-que-la-russie-deviendra-tres-rapidement-une-sortie-de-coree-du-nord-geante/>
- Kourlas, G. (2022, August 24). *What Does a Dancing Body Feel Like in Ukraine? 'I Am a Gun.'* *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/08/24/arts/dance/modern-dance-ukraine.html>
- Lepecki, A. (2006). *Exhausting Dance Performance and the Politics of Movement*. Routledge.
- Nebenan/Поруч. Unabhängige Kunst aus der Ukraine 28.06. – 02.07.2023*. (2023). HELLERAU – European Centre for the Arts. <https://www.hellerau.org/en/festival/nebenan/>
- Onda. (2022, July 21). «*Crises et solidarités*» (1/2) [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/732121411>
- Pavillon Ukrainien*. (n.d.). La Manufacture. <https://lamanufacture.org/programmation/pavillon-ukrainien/>
- Schofield, B. (2023, August 2). *Ukraine's secret weapon? The dancers joining the resistance*. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-s-secret-weapon-the-dancers-joining-the-resistance-pvhj0tntm>
- Ukraine Media Center. (2015, 28 травня). *Реформа чи імітація: якою має бути стратегія розвитку культури*. УКМЦ, 28 травня 2015 [Відео]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=HGSp1ivyA_k
- Voices of resistance. A festival presenting the works of Ukrainian and American performing artists*. (n.d.). Playhouse Creatures Theatre Company. <https://playhousecreatures.org/voices-of-resistance-festival/>

References

- Arout, G. (1955). *La danse contemporaine*. F. Nathan [in English].
- Art in a Time of War*. (2023, April 27). University of California Riverside. https://events.ucr.edu/event/art_in_a_time_of_war [in English].
- Bargetto, P., Talmont, R., & Ruban, V. (2022). *Art in a time of war*. Fireside. <https://firesidechat.com/artinatimeofwar> [in English].
- Chaus, O. O. (2011). Formuvannia contemporary-dance na osnovi tantsiu modern [Formation of contemporary dance based on modern dance]. *Notes on art criticism*, 19, 269–275 [in Ukrainian].
- Chilikina, N. O. (2014). *Tilesni praktyky v suchasni khoreorafichnii kulturi* [Bodily practices in modern choreographic culture] [Abstract of PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Culture] [in Ukrainian].
- Creative think tank dance – tool of empowerment, strategy and motor for coping with crisis?* (2023, May 16). Tanz Bremen. <https://www.tanz-bremen.com/en/programm/creative-think-tank-english/> [in English].
- Dance Base Scotland. (2022, June 28). *Catalytic Conversation | Morag Deyes, Wolfgang Hoffmann & Viktor Ruban* [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/724778573> [in English].
- Dancing in times of war*. (2022, November 12). Euro-scene Leipzig. <https://euro-scene.de/en/events/dancing-in-times-of-war/> [in German].
- Frétard, D. (2004). *Danse contemporaine. Danse et non-danse. Vingt-cinq ans d'histoires*. Cercle d'Art [in French].
- Ginot, I., & Michel, M. (2002). *La Danse au XXème siècle*. Larousse [in French].
- Hernandez, V. (2022, Avril 5). *Viktor Ruban : "Continuer à travailler fait partie de la résistance"*. Lokko magazine culture et innovation Montpellier. <https://www.lokko.fr/2022/04/05/viktor-ruban-beaucoup-dartistes-russes-prennent-conscience-que-la-russie-deviendra-tres-rapidement-une-sortie-de-coree-du-nord-geante/> [in French].
- Karmazina, M., & Shurbovana, O. (2006). "Instytut" ta "instytutsiia": problema rozrznennia poniat ["Institute" and "institution": the problem of distinguishing concepts]. *Politychnyi menezhment*, 4, 10–19 [in Ukrainian].
- Khendryk, O. Yu. (2017). Poniattia contemporary dance ta kompozytsii yoho khoreorafichnoho tekstu [The concept of contemporary dance and the composition of its choreographic text]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 128–132 [in Ukrainian].
- Korysko, N. M. (2015). Khoreografiia yak kontemporarne mystetstvo [Choreography as a contemporary art]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 2, 101–105 [in Ukrainian].
- Kourlas, G. (2022, August 24). What Does a Dancing Body Feel Like in Ukraine? 'I Am a Gun'. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/08/24/arts/dance/modern-dance-ukraine.html> [in English].
- Lepecki, A. (2006). *Exhausting Dance Performance and the Politics of Movement*. Routledge [in English].
- Lutsyshyn, H., & Honcharuk, A. (2017). Osoblyvosti rozvytku kulturnoi diplomatii v suchasnykh umovakh [Features of the development of cultural diplomacy in modern conditions]. *Humanitarian vision*, 3(1), 25–30 [in Ukrainian].

- Musiienko, I. V. (2015, December 25–26). Kulturna dyplomatiia Ukrainy v konteksti problem yevrointehratsii ta mizhnarodnykh ekonomichnykh stosunkiv [Cultural diplomacy of Ukraine in the context of problems of European integration and international economic relations]. In *Rozvytok suspilnykh nauk: yevropeiski praktyky ta natsionalni perspektyvy* [Development of social sciences: European practices and national perspectives] [Conference materials] (pp. 118–121). Lvivska fundatsiia suspilnykh nauk [in Ukrainian].
- Nebenan/Poruch Unabhängige Kunst aus der Ukraine 28.06. - 02.07.2023*. [Next door/Near. Independent art from Ukraine 28.06. - July 2nd, 2023]. (2023). HELLERAU - European Centre for the Arts. <https://www.hellerau.org/en/festival/nebenan/> [in German].
- Nort, D. (2000). *Instytutsii, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of the economy] (I. Dziub, Trans.). Osnovy [in Ukrainian].
- Oleksiuk, S. (2023). Ukrainska teatralna dyplomatiia u chas viiny: shcho my vtrachaiemo i yak tsomu zapobihty [Ukrainian theatrical diplomacy during the war: what we are losing and how to prevent it]. *Krytyka*, 9–10, 22–25. <https://krytyka.com/ua/articles/ukrainska-teatralna-dyplomatiia-u-chas-viiny-shcho-my-vtrachaiemo-i-ia-k-tsomu-zapobihty> [in Ukrainian].
- Onda. (2022, July 21). "*Crises et solidarités*" (1/2) [Video]. Vimeo. <https://vimeo.com/732121411> [in English].
- Pastukh, V. V. (1999). *Moderni khoreorafichni napriamky v Halychyni (20-30-i roky XX stolittia)* [Modern choreographic trends in Galicia (20-30s of the XX century)]. Znannia [in Ukrainian].
- Pavillon Ukrainien* (n.d.). La Manufacture. <https://lamanufacture.org/programmation/pavillon-ukrainien/> [in English].
- Plakhotniuk, O. (Ed.). (2020). *Ukrainske khoreorafichne mystetstvo v konteksti svitovoi khudozhnoi kultury (suchasnyi polizhanrovyi dyskurs)* [Ukrainian choreographic art in the context of world artistic culture (modern multi-genre discourse)]. Spolom [in Ukrainian].
- Pohrebniak, M. M. (2007). Tanets "modern" v ukraini XX stolittia ["Modern" dance in Ukraine of the 20th century]. In *Ukrainska kultura v konteksti suchasnykh naukovykh doslidzhen ta praktychnykh realii* [Ukrainian culture in the context of modern scientific research and practical realities] [Conference materials] (pp. 99–103). Derzhavna akademiia kerivnyk kadriv kultury i mystetstv [in Ukrainian].
- Pohrebniak, M. M. (2015). *Tanets "modern" XX st.: Vytoky, stylova typolohiia, panorama istorychnoi khody, evoliutsiia* ["Modern" dance of the 20th century: Origins, stylistic typology, panorama of the historical course, evolution]. Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University [in Ukrainian].
- Poplavska, M. V. (2022). Kulturna dyplomatiia: transformatsiia definitsii poniattia v konteksti evoliutsii svitovoi spilnoty (1930-ti – pochatok 2020-kh rr.) [Cultural diplomacy: the transformation of the definition of the concept in the context of the evolution of the world community (1930s - early 2020s)]. *Culture and contemporaneity*, 2, 30–35. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2022.270540> [in Ukrainian].
- Ruban, V. (2022). *Zaklyk Solidarnosti i Pidtrymky* [Solidarity and Support statement]. Ukrainian Emergency Performing Arts Fund. <https://www.uepaf.org.ua/ua/> [in Ukrainian].

- Schofield, B. (2023, August 2). Ukraine's secret weapon? The dancers joining the resistance. *The Times*. <https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-s-secret-weapon-the-dancers-joining-the-resistance-pvhj0tntm> [in English].
- Sharykov, D. I. (2010). *Teoriia, istoriia ta praktyka suchasnoi khoreohrafii. Henezys i klasyfikatsiia suchasnoi khoreohrafii - napriamy, styli, vydy* [Theory, history and practice of modern choreography. Genesis and classification of modern choreography - directions, styles, types]. [Monograph] Kyiv International University [in Ukrainian].
- U teroboroni hotuiut instruktoriv pershoi psykholohichnoi dopomohy* [The Teroboron prepares psychological first aid instructors]. (2022, July 9). TSN. <https://tsn.ua/video/video-novini/u-teroboroni-gotyut-instruktoriv-pershoyi-psiholohichnoyi-dopomogi.html> [in Ukrainian].
- Ukraine Media Center. (2015, May 28). *Reforma chy imitatsiia: yakoiu maie buty stratehiia rozvytku kultury. UKMTs, 28 travnia 2015* [Reform or imitation: what should be the strategy of cultural development. UKMC, May 28, 2015] [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=HGSp1ivyA_k [in Ukrainian].
- Vasina, O. (n.d.). "Tse ne "ia khudozhnyk, ya tak vizhu"". *Arterapevt ta khoreohraf Viktor Ruban pro metody likuvannia tvorchistiu* ["It's not "I'm an artist, I see it that way". Art therapist and choreographer Viktor Ruban about methods of creative therapy]. Art Therapy Force. <https://artherapyforce.com.ua/resource/se-ne-ya-hudozhnik-ya-tak-vizhu-arterapevt-ta-horeograf-viktor-ruban-pro-metodi-likuvannya-tvorchistyul> [in Ukrainian].
- Voices of resistance. A festival presenting the works of Ukrainian and American performing artists*. (n.d.). Playhouse Creatures Theatre Company. <https://playhousecreatures.org/voices-of-resistance-festival/> [in English].

CONTEMPORARY DANCE ARTISTS' PROJECTS AS A TOOL OF CULTURAL DIPLOMACY OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Viktor Ruban

PhD student,
Modern Art Research Institute,
National Academy of Arts of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7902-7411
e-mail: viktor.ruban@rpitp.com

The aim of the article is to present and analyse the events and projects of contemporary dance in Ukraine that took place after the beginning of the full-scale invasion in the context of cultural diplomacy, to determine their cultural and historical impact, taking into account the institutional dimension. *Research results*. The article documents and presents various forms of international activity of Ukrainian contemporary dance representatives, as well as, applies a systematic and structural method to the review of the presented cases, taking into account

the institutional aspect of their implementation. Based on a comparative analysis, the author outlines their cultural and historical influence in the context of Ukraine's cultural diplomacy. *Scientific novelty* lies in the study of the cultural impact of the current artistic activity of Ukrainian contemporary dance artists on the processes of cultural diplomacy, as well as the identification of the crucial role of local and international institutions. *Conclusions.* Among the projects initiated by contemporary dance artists within the framework of the titular international events, it is worth noting: Festival d'Avignon 2022 (France), Tanzmesse 2022 (Germany) and Edinburgh Fringe Festival 2023 (UK). The projects that took place within the framework of these events were successfully presented with the support and cooperation of the governments of these countries, which is especially significant given that they are countries of strategic importance to Ukraine. The implementation of the initiatives was greatly facilitated by the solidarity of partner independent sector institutions in other countries, and it is the independent sector in Ukraine that is successfully promoting contemporary Ukrainian culture at the international level. Further research and comparative analysis of the contribution of artists from different art forms to the consolidation of international support will allow us to outline the manifestations of cultural and historical influence and will help to significantly complement the understanding of the role of the Ukrainian cultural community for the state.

■ **Keywords:** contemporary dance; dance project; performing arts; cultural diplomacy; institution

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.